

ACC. N:R M. 13631: 1-20.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

X Landskap: Småland Upptecknare: Alma Nilsson, Försnult
Härad: Stranda Berättare: " " "
Socken: Döderhult Berättarens yrke: f. d. fattig. g. förest., fru
Uppteckningsår: 1955 Född år 1875 i Skatelöv

Öknamn, talesätt och skämt om olika
bygders invånare. s. 1-20.

Luf 80.

X sid. 18-20 gäller Högby sn., Handbörds hed.
Sm.

²
Öknarna, talesätt och skämt om olika
byggders innevånare

Öknarna tycks ha förekommit här sen veräld-
rig tid. När 1955 komnade de mera sällan
till användning. Det är endast mycket gam-
malt folk, är bekanta med dem, och kan
omtala hur, och var de användes.

I dessa öknarna ges ofta en häntydning på
andra socknars innebyggare som regel men
många är för oss helt oöppeliga. Hur för-
öringning och felaktig påminning kan det i dessa
hänseende berisas en melldot från annat håll,
men i Småland. Det legat sig på under
skjuts tegars tiderna en baron med namnet
Hos-guld, på resa genom Småland fått en frivillig
hals-axen posten till kruk. Baronerna tyckte om
att prata med fröken och denne frågade efter

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Luf 80
1.

en stund: "Ja ket-a han (Ni)? Högren
 svarade denne. Jassa, sa präken. — Ja då ä
 smärst te få se en ölmam, men-g ja-a-ja
 (farfar) råk te ä stjåla en stut en gång, ä han
 fick keta stuta till en så länge han levde. Präken
 antog en Högrens stut en K.O. och får den A-a-
 tia (Antica) = beqvämliga ölmammet. Ippst. Men
 ää liksom präken. Min uppgift de baronens namn
 från sockenbornas ölmam och så ha min för-
 ståt eller förvaritats men ofta häller de
 gamla uppgifterna reda på, omnamens
 betydelse från uppgiften. Orkarhamn
 är en gammal fiskerik hamn, kring vilken
 Döderhults stora socken är belägen, före sin
 stadsbildning 1856 hette den Döderhults och men
 kändes mest Län-e-vick-a sty här längades mest
 sen. Och naturligtvis äts också mycket sen,
 därför fick Döderhultsborna ölmam.

Döderhusets ämne ännu färdig offrammet Till-
e-räcke. Minterhuset är grannsboden till
Döderhuset och änen Minterhusetarna fiske-
de. — socknen räknades för den som färdig-
de behövde säga fiske, de fångade, och
äta själva rémmen (enälvarna) Obs! När
der torken pläktas och saltades i temur
för försäljning, behövde de själva endast en-
kromet = lener, ron och myöcke, därav
namnet Räm-e-bruka.

Rov-e-klade. Så kallades Kristdal-
e-borna, därför att de odlade många
rover på sina brända skogs-fälder.
Obs! Sedan skogen avbränts kack-les men
ron-e-frå, mina stubba, aktan fick
utgå gödming och under det man
Arste (räsade) rovländet beckrades jorden

jorden rågot och förbereddes för rågen, som
skulle efterträda rosvården. Klacken
på rovan var ju den obetydliga del som
följde med stjälken vid klackningen.
Också ansågs krist-da-le-barna som en
obetydligt folk.

Tä-ta-re (= tättare) var ökenamnet på Högshy-
borna, vilka ansågs leva litet på samma
sätt som gamla tidens tättare (dvs. i värd
kannas de tättare — densa). Högshyborna
var ena riktiga tättarna, som svarat
sin kända-kända i Urskut. På vilken plats
de visade sig blev det trötta och slagsomål
Även kinnen så många gånger löst, hos
Högshy tättare.

Länge-måla får. Långemåla,
här kändes folket. Får, därför att de
brukade lemna så dålig och mindervärdig

"Lionde" (lön in natura) till sin präst. att denne
ansåg sig förelåten att från predikstolen
ge dem en orobasning; särskilt på grund af
de olika får-stekarna — vilka ofta kändes
av en bog-stek i stället som det end lag
skulle vara — en förtel. Efter orobasningen
kom slutklämmen: "Fångemål på får —
de ha inga lår, de ha bara bogar
i taskor (baggens könsdelar)."

Den här talet från predikstolen
blev de (blev) ju en s. k. godbit för de andra
socknarnas befolkning, vilka började
kalla de förra: får-Fångemål-e-får.
Se sidan 17. här.

Flisereds män. Deras åkman låter för
men grannsocknarna hade ett tiotal
till detta namn = Flisereds män — de

Skiter i byxorna — men lever ännu.

Åhr. I Fliseryd fanns flera stora herrgårdar
vissa egdes och beboddes av Adels-Män,
vissa ansågs som verkliga Män, men dessa
varna statare och dagsverks-lorpare —
vissa behandlades av adelsmännen som
livslösa och vissas barn växte upp under
sväret och slände, ville när de blev o-
vuxna ännu sola sig i glansen av
de förras namn. — Trots att de voro så
vundermårda att möten ej stannade kvar
i kroppen utan vid smitträngningen —
skiet de helt enkelt i byxorna, de var
utför kraftlösa och blev bara utspäddas
om de skulle delta i en marknads-lag-
-mål t. ex. mot Högby Lötare.

Stora mängder av befolkningen levde

6.

på tiggeri ända fram på 1880-talet.

Exempel. Tiggare från Flinery blev nu och
mer till bördiga för Dhele-borna, en gång
frågade en Morfara (kära mor) från
Skruvs-huset en flodig tiggare: varför är
så många tiggare i er socken, där va vänt
va många i å? ja, svarades då: i Flinery
där tigger vi allihop — utom prästen
i Klöckarn.

Vispor (små getingar) var ökmammet på folk-
et i Wena socken. Samt folket där
ansågs för en fridsamt släkte, skau: enl.
Mångas tro. namnet ej betyda att de stackis
utan efter socknens namn, som lär betyda
veen (av vena) eller veen = dåligt gåsgräs.

Kälv = Halver var ökmammet på Hjorteds
sockenmän, förmålligen
har de förevarande slag-kämparna från

andra socknaa främst dem mindre fullvux-
na, men hemmanet är kanske tillkommit av
att flera småre vattendrag ha sammantöpt här
och förhålla sig till den stora än som — kallas till
en KÖ. Obs! Hjorteds Halvar — namnet har
sen blivit benämning på manfolket här.

Bagge = baggar = öknam på Terna socken men
Det antas stamma från tor-
bagge. språket stucc i så fall förvandlats
från tien = Tera, till Tor, Thor — om de en var
deltiga i slagsmål kunde de lifnas vid baggar
dessa kan ju uttryckas delitigt = torbagge.

Dase = havredase så benämner flera sockna
manfolk — Långköra⁸ tappi från Capelands
och Hambörd härader. Namnet stucc här på
att folket här vore vid kusten och det bördiga
Öderhus-dalen, såg sig mycket rikare

Och hade bättre utkomstmöjligheter än
Dessa-bönderna som hade så långt till havet
och måste köra så många mil för att avyttra sina
körbår i Oskarshamn. Här körd äro de längre
än t. ex. kurbefolkningen därav namnet Havre-
dassar. Dessa bönder måste ju ner till Döder-
huset (fr. 1856 Oskarshamn) för att hemta sitt salt
och sina släptenar m. m. därför riskades ofta
kurbefolkningen och dessa-bönderna. Vid
dessa färder köptes smärre och — som
Dessa-bönderna liksom många andra tog sig
ett rus emellan de hemnade staden hände
det att de somnade på den mjuka
sitt-a-säcken som innehåller oftast 8-10
balar — (en bal 80 kilar) på sommartiden.
Köpte man så stora mängder att man såltade
en del. Här sällen såg ut vid hemkomsten
efter en 4-6 miles färd balor för sig ifrån.

Vad Laadshommemernas berättelse om Lads-
borna (Döderhults alls Höfling- Erikshamns
stad) angår så fanns alltid städigt flera mellan
dessa, och man sökte ännu här för läjliga och kung-
akita varandra. Utan det speciella öknamnet fälls
macks så skälde Erikshamnborna för sjö-
bruse (jö-bruser) samt hamn-bruser. Genom det
tunga arbetet på regelkruterna vilka bemannades
med stadsbor hade dessa hårdnat och — som
det påstods blifvit en så-are folk av dessa — lifsom
det synnerligen hårda arbetet vid Lant och loss-
ning i hamnen — utan några slag: maskinet
hjädp hade ännu dessa arbetare, till stor del,
för så-are. Arbetstidsfämen rose icke så många
 därför kan en hel del slarvig och obalanserat
folk dels vandrande till fots, och dels med regel-
kruter till Erikshamn för på så-are arbete, möjligt
är att dessa införde de dåliga sederna med sup-

öldröskning t.ex. att en lag hemmarbetare
aldrig kunde lösa en båt — utan att först
få ett hint för att sepa upp arlöningen.
För denna — innan de började med mäta
därav namnet Hörnblöse en bidragan-
de orsak till den stora fattigdomen inom denna
arbetsgren var också de ordan vanligt. Lätt
företagande krogarna, där den rent för-
varrade penningen omedelbart kunde
förvandlas i sprit. Bara på 1890 talet
var spänningen så stor mellan stadsbor och
landsbor att de sättnämnda måste sluta i sig
sammans i stora sällskap för att några till
hem med sina åkdon — om togdagarna,
de samlade bland de här nämnda städerna
bekände nemligen förmågan för de lands-
bor som ensamma för hem, ofta införas
de med stenkastning några av luss-sällskapen

hade gått i förväg utan stadsgränsen och
låg där i diken, och lät stenen ösa ner öfver
bonden. 7 hänts fann slapp han endast genom
att ge dem sitt inköpts brännvin som han fick
naturligt, efter den tidens (1890 talats) sed
alltid köpte, vid stadsbesök. Tidant mötades
de (av stadsbefolkningen mot landsborna)
var helt naturligt frukt som visade sig genom
österhetalning när då parst (parade) = allhö-
mer, marknader, kreatursmöten e. d. c.

Obs! Det var ju sämre ut än just samma
personer räddades och fick stryka, men bara
att de från staden eller från den socken som
delade deras intressen var nog — en atom-
sockens skräck alltid cirkuleras och helt
kläs upp. var han visade sig. Tidant gick
mellan de olika socknarna förändrades tidigt
av småpojkar och dörigeman att de kunna

männor gerna sköt och berättade för varandra
— i barnens närvaro — om hur de klät upp
den eller den sockens unga män kom måjligen
en en gång från staden eller annan grannstaden
— en at på annan sockens dans-plats (oftast
Landsvågen) och bjöd upp några flickor till dans eller
sällskap. blev han genast bevakad av aringe-
vännerne och — som det sådes — visad hem till
sitt, d. v. s. förförjd, oftast slagen och ordentligt
skrämmd (Brevet med alla dessa förklaringar
är alltså tillämpliga för stridigheterna i socknar-
na emellan — hade sin rot.)

Ordspråk etc om värder tycks ej ha förekom-
 mit här, som på andra platser i Småland,
 inget gammalt nationalt hat till d. d. danskar
 fanns ju ej heller, ja i så fälle till Ryssen liksom
 härjadt och bränt mängder av byar och kyrkor här längs
 kusten, vi ha endast en skämtsam påminnelse
 om att vi sett Ryssen stykt — nemligen namn-
 et På-skallen-vik, vilket av äldre personer här
 uttalas efter sitt äldre namn På-skallen (och
 endast ett ord-på-skallen) (Ryssen fick på skallen
 vid Påskalla (bitering på förtä stavelser som klygde
 viken där Ryssen fick på skallen — På-skallen = På-
 skalla, Påskallavik. (andra ord än skämtsamma efter-
 frågas ju ej här i denna lita.). Denna del av Småland
 tycks aldrig haft någon annan än frizisk kon-
 takt eller mot sveningar mot Skåne eller de gamla
 danska landskapen men läs en fyllteckning
 om detta från Skatelöv S. M. L.

Ordspåk som Döderhuset använde mer
Bristdal-e borna, vilka ansågos
som snåla. : Då bleddes e li
begravning — så Bristdale-bor, né Kärrens
en kass, begravs, iu skälpand smör, räckt
te hule kalaset. Sader när någon annu
sig gjökt en god affär.

12affet å vunderligt — sa Bristdale präst,
när han bleddes bjuden sådant, en gång
vid sockenbud — ja, svarde Kärrens
: som då så skävt (tunnat) ut, så sedde
ja då må e nypte mjöl.

Då kan va teltigt sa Blanken (Blanki)
när han tappte prästen iu altar-
ringen i Bristdale kyrka.

15. Ära dessa ordspåk — eller står var

avreda än visa hur snåla och —
 denna kruitdala-borna var. Märk i förte
 ordpråket hur kortnaden för auling berövnades.
 Smörret var ju i äldre tid den enda produkten som
 kunde förvandlas i pengar, därför såg man
 många på detta. Barrengeen ansågs
 de som inte kunde hus kaffe köptes
 utan redde det med mjöl då han lagt på ant för-
 lite böror. Patten som såldat Blankt Lappa-
 de i förlofa, kien visa hur liten kyrk-mätsack
 kruit-dala-borna lutod sig med. Den som hade
 lång väg till kyrkan måste ju ha lite mat säck,
 en kaff-kropphaka kunde ju duga men inte
 i palt, denna här antelade palt lär Blankt-en
 ha i bakfickan på skörtsöcken och när han
 fann sig (fö) på knä vid altaret för patten ut, i rullede
 (småde) några varv på kor-golvet. Då tyckte Blankt
 att då va teltig. Han måste den ju.

ACC. N:R M. 13631:17.

De andra i denna lita efterlysta hutorierna
är dels obefrianta, dels glömda här i D. H. R., dock
har uppt. för längeren hört berättelse dels om det blå
lindet, dels, som som skulle göra som för enans
drängen — Denne lade sig troligtvis till vila?
Det har talats om att Dasa-bönderna stannat
på vägen i flocke och snigla som fanns på
dena, samt smorde vagnen därmed, så spe-
samme var de.

Här sockenbornas äknamn skändes samt bemätk-
rades

Exm. från Högby. På beväringsmarsch
till Hultsfred skårförelisplats möttes de olika
kompanierna, och inväntade allid varandra
vid Högby gamla tingshus, det var beväring
från flera häraden med alla deras socknor

ringa pojkar. Där blev en kompani hade sin
egen korporal eller gersant (chersant) som
truppchef. Så länge pojken var intagen i
lekstuga lät han dem oftast hållas (hållas)
portsäta. Besättnaren här såg en gång som 18-
åring hur en avdelning beväringar sprang
fram och åt en bit för länge-måls-pojke
hender det att han drog en tricklamp
(trick + trästykke) fast för så i en repändag.
Inte begrepp flickan va deto var för en lek
men någon lärade till henne; till där för
han för till rets (rets) om ä längre måla
pojken — som ju hålls (hålls) får, du vet
ju att vi binder ihop 3 av färens ben med
en låderhäng som som knytt fast, en så där
tricklamp i denna, för att inte får-a
ska hoppa över gårdgård. Ja, att
va någontida lugnt, men ett en stund

Kom då en potat(en potatis, kartad
från en annan grupp besvärigen fram
mot Kvittdala-pojka — Och Potatisen
skulle här representera en sora, fömodlig
— en fanns ingen sådan nu, men denna potat
ansågs som en retmedel till vrede för de
som gick den framför sina fötter.

Hornparichefen här som var en fridsam
man laddes (lätssdes) ej förstå utmaning-
— en utan såde: helt gemytligt: "Va glad
(glada) pojka menna hi ja, snart
kommer Högby-borna
då blir då Anne(annat) å (år) (Då blev
det slagsmål.) Till dessa mötesplatser
gick man ut huse för att beviljas och
äventyren, det ansågs som en stort nöje
att få se, samt höra pojkas (rens-
när de sen alla samlade för sig i väg.